

Discursu institucional de la Presidenta de l'Academia

Ilustrísimes autoridaes, señores académicos y académiques, asturianos y asturianas, amigos toos:

I

Otra vegada dio la vuelta l'añu y aportó'l primer vienres del mes de mayu y como dende fai 25 años aconceyámonos pa festexar, nesti actu solemne, les nuses lletres, pa rindir homenax a to-

los homes y muyeres qu'escoyeron la llingua asturiana pa la so creación lliteraria y que ficieron visible esa tradición que dende'l sieglu xvii, a lo menos y que sepamos, allárgase hasta güei. Por desgracia ún d'esos escritores, Xosé Manuel d'Andrés Fernández «Mánfer de la Llera» (1918-2005), miembru correspondiente de l'Academia de magar esta se ficiere, dexónos fai xustamente agora un mes. «Mánfer de la Llera», poeta de la mina y de

lo social, axuntó tradición y anovamientu y foi enllaz ente los autores de la posguerra y los del Surdimientu. De xuru qu'él, como'l poeta de los sos versos,

....
*gastó toa una vida
y nun foi p'acabar la riestra entera.*
.....
*siempre-y queda un poema inacabáu,
dalgo siempre-y queda.
Pero él sigue sol tiempu cabalgando,
y si la so existencia
milenta años durare, perseguro,
dalgún llabor entá sigue entamando
pa terminalu allá,
nel otru mundu.*

Y de xuru que seguirá cabalgando sol tiempu enfortáu en finar la xera entamada.

II

Acoyemos nesta Xunta Estraordinaria a dos nuevos académicos: D. Xosé Ramón Iglesias Cueva, como Miembru de Númberu, y Dña. Marta Mori d'Arriba, como Miembru Correspondiente.

A Iglesias Cueva dábamos-y el preste, fai dos años, como académicu correspondiente nun actu como esti. Dibuxé daquella la so trayectoria y el so bon facer en rellación cola llingua y la cultura d'Asturies y nun voi repetilo agora. Namái dicir qu'entós como agora la so formación filolóxica, el so sofitu al procesu d'escolarización de la llingua asturiana (como profesor de llingua asturiana nel I.E.S. «Carreño Miranda d'Avilés»; como profesor estable de los Cursos de Branu de l'Academia dende l'año 1996; como autor de llibros de testu pa la Enseñanza Primaria, de materiales didáuticos o de trabayos d'investigación venceyaos a la en-

señanza de la llingua), les sos investigaciones sobre la lliteratura de nueso (foi ún de los collaboradores de la *Historia de la Lliteratura Asturiana*, amás de participar nel *I Conceyu Internacional de Lliteratura Asturiana* o de facelo davezu nes Xornaes d'Estudiu), el so firme compromisu cola llingua d'Asturies, la so llealtá a la Institución académica, faen d'él, ensin dulda nenguna, un gran encontu pal desendolque del nuesu llabor.

Marta Mori d'Arriba ye llicenciada y doctora en Filoloxía Hispánica pela Universidá d'Uviéu, Profesora del Títulu Propiu d'Espertu en Filoloxía Asturiana na Universidá uvieña y de los Cursos de Branu de l'Academia. Na estaya de la Didáctica de les Llingües ye autora de reseñes de lliteratura infantil y xuvenil n'asturianu; d'artículos y ponencies sobre'l currículum de Llingua Asturiana, el fomentu de la llectura nes clases de Llingua o los enfoques didáuticos na enseñanza del asturianu.

Estudiosa dueita de la lliteratura asturiana, a ella-y debemos el capítulo dedicáu al sieglu XVIII na *Historia de la Lliteratura Asturiana* de l'Academia, asina como varios artículos y comunicaciones sobre historia y lliteratura asturiana. A la so bona formación nel tarrén de la investigación y de la crítica lliteraria, Marta Mori xune la so condición d'escritora. Amás de dellos poemas sueltos espublizaos n'antoloxíes, en periódicos y revistes como *Lletres Asturianes*, ye autora de los poemarios *Pórticu* (2003) y *El tiempu de la espera* (2004). Darréu d'ello, cuido que Marta Mori sedrá otru pegollu importante u encontar la xera académica.

Gracies, munches gracies a los dos por acutar venceyavos con nós. Acoyémosvos col meyor de los enfotos y aguardamos que vos afayéis y que vos preste.

III

El Día de les Lletres Asturianas d'esti añu tien daqué d'especial porque, al empar, celebramos los 25 años de la fundación de l'Academia de la Llingua Asturiana. El 15 d'avientu de 1980 el Conseyu Rexonal d'Asturies, órganu preautonómicu que daría llueu pasu a la Xunta Xeneral del Principáu d'Asturies, tomó determinación pa facer l'Academia de la Llingua Asturiana. Al añu viniente, el 6 d'abril de 1981, el mesmu muérganu pautóse nos sos estatutos, que s'asoleyaron nel Boletín Oficial del Conseyu Rexonal d'Asturies (BOCRA) el 22 d'avientu de 1981, estatutos que foron iguaos dempués, n'abril de 1995 (BOPA 14-6-1995). Algamábase asina'l finxu más importante nel procesu modernu de recuperación y dignificación de la llingua asturiana qu'entamare años atrás Conceyu Bable. Por fin teníemos l'Academia pola que se venía risciando dende la dómina de Xovellanos. Foron díes de gayola, de contentu, y sobre too de muncha, muncha ilusión...

L'Academia surge con dos oxetivos nidios, que se-y encamienten nos propios estatutos: ún, el de sacar alantre tol trabayu de normativizar y dar puxu a la llingua; y otru, el de curiar los drechos llingüísticos de los asturianos.

Al echar una güeyada a estos 25 años, polo que cinco a lo que ye la xera más propiamente académica, cuido que podemos sentirnos arguyosos dafechu. Anque ye verdá que los procesos de normativización nun se zarren mientres la llingua alita, güei sí podemos afirmar que llogramos nun tiempu curtíu pa lo que son los procesos de normativización, venti años, dar a la llingua les ferramientes amañoses pa que puea valir como llingua de comunicación moderna, en tolos ámbitos y niveles y a tolos efeutos; fuimos a ufiertar, a la sociedá

d'Asturies, onde afayó la meyor de les acoyfes, un estándar llingüísticu supradialectal, respetuosu coles variantes orales y válidu al empar p'acometer el necesariu procesu de normalización social.

Ehí tán les *Normes ortográfiques* qu'algamaron en 2000 la 5ª edición, la cabera hasta esti momentu, y qu'en 344 páxines recueyen toles amestadures y correiciones que la práutica y la escritura de la llingua aconsejaron de magar s'espublizare en 1981 aquella primera edición *Normes Ortográfiques y Entamos de Normalización*, qu'en malpenes 54 páxines afitaben los finxos ortográficos, morfolóxicos y sintáuticos pelos que s'habría empobinar l'estándar llingüísticu. Siguió llueu, en 1988, la *Gramática de la Llingua Asturiana* qu'algama en 2001 la so tercera edición. Y dos años dempués del asoleyamientu de la Gramática, nel añu 2000, l'Academia pudo poner nes manes de los asturianos otra erbia importante pola que se naguaba dende faía sieglos, el *Diccionariu de la Llingua Asturiana* (DALLA), presentáu nun actu solemne y cargáu de simbolismu y sentimientos entemecíos na Xunta Xeneral del Principáu d'Asturies. Digo de sentimientos entemecíos porque con esti actu, de dalguna manera, García Arias, que fore hasta esi momentu y a lo llargo de venti años Presidente d'esta Academia, daba por peslláu'l so trabayu al frente de la mesma. La seguranza murria de que'l so determináu yera firme nun podía dexar d'anubrir, en dalgunos de los presentes, el contentu pol asoleyamientu de la obra acabante presentar, a lo menos pa los que lleváremos llargos años trabayando con él n'andecha. L'Academia, el trabayu normativu y científicu, el procesu en definitiva, de xuru que sería mui d'otra mente si García Arias nun lu guiare y nun-y dedicare tantos años y tantu esfuerzu y trabayu.

Nel mesmu añu 2000 l'Academia ufiertó, de mano a los conceyos d'Asturies, llueu al Gobiernu del Principáu, el nomenclátor *Nomes de Conceyos, Parroquies, Pueblos y Lugares del Principáu* d'Asturies, col enfotu de que los más de 20.000 topónimos nél inxertos valieren pa encontrar la igua de la toponimia asturiana.

Pero nun abastaba cola normativa. Una llingua de cultura tien que tener una lliteratura valoratible y con puxu. Nesti sen hubo qu'estaferiar en dos direiciones. Per un llau, había que llograr una lliteratura de calidá. Y esi foi ún de los oxetivos de l'Academia. Pa ello, l'Academia, amás de los concursos a los qu'añalmente llama con esti oxetivu y les páxines fixes de *Lletres Asturianes*, punxo en marcha la revista *Lliteratura*, les coleiciones «Llibrería Académica», «Mázcara» o «Lliteratura Xuvenil». Güei la lliteratura asturiana ye una realidá bultable, reconocida por toos. A los primeros autores del Surdimientu foron averándose otros, ente los que s'atopen dalgunos de los qu'escriben nel número lliterariu de *Lletres Asturianes* que presentamos nesti actu. El día de güei ye d'homenax y reconocencia pública a toos ellos. El so llabor ye una de les meyores garantías pa que la llingua siga alitando. Per otu llau, l'Academia hubo d'abrir secha n'otra direición, la de la reconstrucción de la historia de la lliteratura asturiana, tantes vegaes escaecida y ñegada. Y llogrólo tamién. Tres años de recuperación de testos, d'investigaciones de munches persones, l'Academia punxo a disposición más de 56 volúmenes de la so coleición «Llibrería facsimilar» y más de 80 de la coleición «Cartafueyos de lliteratura escaecida». Y darréu d'ello pudo asoleyar en 2002 la *Historia de la Lliteratura Asturiana*, iguada por Miguel Ramos Corrada.

Arriendes d'ello, l'Academia desendolcó a lo llargo d'estos años un importante llabor n'estremaes estayes: la filolóxica, onde destaca *Lletres Asturianes*, el boletín oficial de l'ALLA que ta catalogada ente les de más altor científicu del Estáu; les coleiciones «Llibrería llingüística», «Fontes de la llingua asturiana», «Preseos»; la pedagóxica, con coleiciones como «Escolín», «Estaya Pedagóxica», «Erbíes»; la sociollingüística, con una coleición propia qu'emprimó col *Estudio sociolingüístico de Asturias. 2002* o la de la cultura astur, cola revista *Cultures. Revista Asturiana de Cultura* como finxu cimero; ensin escaecer la xera específica empobinada al espoxigue de la fala d'Entrambasaugas, modalidá llingüística que s'ha considerar, a tolos efeutos, como la llingua propia d'esi territoriu y que ta sometida a les mesmes restricciones d'usu y falta de reconocencia xurídica que la llingua asturiana xeneral en toa Asturies.

A la cultura astur, a los homes y muyeres que la cultuvieron y mos la tresmitieron y a los dueitos estudiosos que güei s'esmolecen pa que nun la escaezamos queremos rindir homenax, y faémoslo simbólicamente mudándonos coles gales más preciaes, col traxe del país, como correspuende a los díes de fiesta, traxe que vistimos con dignidá y arguyu. A l'Academia de la Llingua Asturiana prestaría-y que'l traxe del país se convirtiere nel traxe de gala de los actos públicos y solemnes y asina vos lo encamiento.

IV

La xera normativa algamada nestos años nun llevó arreyada, por desgracia, una política llingüística afayadiza axustada a la nuesa realidá que ficiera posible l'allugamientu de la llingua en tolos rexistros y niveles. Y ello porque se-y furtó la

reconocencia xurídica como llingua cooficial d'Asturies, tanto nel Estatutu d'Autonomía del añu 1981 como na igua que del mesmu se fixo nel añu 1999. Siempre diximos que la Llei 1/98 de 23 de marzu, d'usu y promoción del Bable/Asturianu (BOPA de 28-3-98) yera percurtia. La testona realidá diomos la razón milenta vegaes. La falta d'oficialidá fai perdifícil cualesquier avance social y ye en munchos casos la sida fadia pal tratu discriminatoriu que sufrimos los asturianos cuando queremos exercer el derechu al emplegu de la llingua propia. Y nun taría de más recordar que nuna sociedá democrática los derechos individuales, los derechos humanos, cenciellamente reconócense, llegalícense, exércense y respétense. Y más nada. Esí tratu discriminatoriu ye más abegosu si hacemos comparanza colos falantes gallegos, vascos, navarros, catalanes, valencianos o baleares.

Una de les esmoliciones primeres de l'Academia foi la de la escolarización de la llingua asturiana, a la qu'empobinó una bona parte del so trabayu: edición de testos, preparación del profesoráu... Ye bien de llamentar qu'entá güei, llueu de venti años dende que s'inxiriere la llingua asturiana con calter esperimental na Enseñanza Primaria (cursu 1984-85), esa escolarización tea lloñe d'algamar unos cumales afayadizos. Ye urxente solucionar munches de les veyes necesidaes educatives pendientes: hai que garantizar que la enseñanza del asturianu tea en tolos niveles y graos y de que nin nengún neñu o neña seya discrimináu por escoyer l'estudiu del asturianu; hai que promover el so usu dientro del sistema educativu como llingua vehicular y cásique nada hai fecho al respetive; hai que finar la ellaboración y/o espublizar los currículos que falten (el d'Educación Primaria y el d'Educación Infantil, por exemplu, ensin es-

caecer el dedicáu a la Enseñanza d'Adultos); ye urxente, si se quier encontrar mínimamente'l procesu escolar del idioma, que se reconozca yá la Especialidá de Llingua Asturiana al profesoráu de Primaria y Secundaria... El Sr. Conseyeru d'Educación perconoz y persabe de la importancia d'estes midíes y ye'l responsable cimero del so algame.

¿Y qué dicir de la Universidá? El sistema universitariu español ta nel intre d'axustase al Espaciu Européu d'Educación Superior y ello ofre un marcu amañosu pa que d'una vez se dea rempuesta al vieyu pidimientu de la Facultá de Filoloxía y de la propia Universidá pa la creación d'unos estudios universitarios reglaos de Filoloxía Asturiana. La reorganización de les filoloxíes ye complexa y entá nun se sabe cómo va quedar el catálogu de Títulos de Grau, pero lo que tenemos que tener claro ye que, dibúxese como se dibuxe esi catálogu, los estudios de Filoloxía Asturiana han inxerise dientro de la enseñanza reglada y dende llueu nes mesmes condiciones que les que correspuendan a les llingües gallega, vasca o catalana. Y si ello nun s'algamare nun podemos echar otra vuelta la culpa a Madrid; les responsabilidaes hai que buscales equí. Persé de lo que toi falando, podéis creyelo; porque cuando, como Decana de la Facultá de Filoloxía, defendo nos foros onde toi en Madrid los estudios de Filoloxía Asturiana, la sensación que tengo ye de que lo faigo en soledá; enxamás me siento respaldada poles autoridaes institucionales asturianes, académiques o polítiques, que deberíen sofitar esos estudios con enfotu y con ciñu. Pela cueta, lo que sí llega a Madrid, en cuantes qu'en dalgún documentu de trabayu figura la titulación de Filoloxía Asturiana, son les presiones de los que dende fai tiempu tán amaliñando y tor-

gando tolo que se refier al allugamientu regláu de la Filoloxía Asturiana na Universidá. ¿Podemos imaxinar daqué asemeyao nes autoridaes gallegues, vasques o catalanes?

Apocayá que'l gobiernu mos quixo vender como la meyor de les panacees lo qu'apelló «Plan para la normalización social del asturiano 2005-2007». L'Academia yá amosó públicamente la so fonda deceición pol conteníu del mesmu. Nun voi repetir agora lo que daquella se dixo. Namái dexáime facer alcordanza de lo más bultable: de nenguna de les maneres podemos falar d'un «Plan de normalización», darréu qu'una llingua nun se pue «normalizar» si enantes nun tien validez xurídica dafechu, ye dicir, si nun tien reconocencia oficial; y, nidiamente, el plan nun contempla l'algame de la oficialidá pa la llingua asturiana. Pero ye que, amás d'ello, el plan rebaxa conscientemente'l conteníu, yá de por sí curtiu, de la Llei d'Usu del Asturianu al dexar de llau aspectos básicos del so articuláu (nun reconoz el drechu a la plena validez del usu del asturianu nes comunicaciones orales o escrites de los ciudadanos col Principáu d'Asturies; nun facilita la conocencia del asturianu a tolos empleaos públicos que desendolquen el so llabor n'Asturies; nun contempla la solución de los problemes de la enseñanza a los que faémos referencia enantes; etc.).

D'otru llau, el plan amuesa pergraves carencias, darréu que nun inxer, nin siquiera tanxencialmente, los imprescindibles elementos de control y credibilidad que tendría que llevar apareyaos como cualesquier programa d'actuación social. Y no que cinco a la so dotación económica ye insuficiente dafechu, porque nel presupuestu que se-y da (al rodiu de 25,5 millones d'euros pa los años 2005, 2006 y 2007) inxerise tolo rellacionao cola enseñanza (profesoráu, fundamentalmente), ye dicir, unos 16,8 millones

d'euros, colo que la partida destinada al ámbitu social quedaría rebaxada a unos 8,7 millones d'euros o, lo que ye lo mesmo, a unos 2,9 millones añales d'euros, cifra dafechu insignificante pa plantegar una mínima planificación social del asturianu.

Arriendes d'ello, el papel que'l testu atribúi a l'Academia de la Llingua Asturiana queda perllonñe de les funciones competenciales que, como máxima institución llingüística del Principáu, habría tener. Y l'Academia —convién nun escaecelo— sigue col mesmu llar social y con un presupuestu prácticamente conxeláu dende l'año 2001, presupuestu al que dende l'exerciciu económicu del 2003 se-y escatima hasta la xuba del IPC.

Na nuesa opinión, un exemplu nidíu d'esi querer amenorgar les funciones competenciales de l'Academia ta nel proceder de la «Xunta Asesora de Toponimia». L'asitiamentu de l'Academia al respetive fíxose públicu con motivu de la presentación del *Mapa del Principáu d'Asturies y los sos conceyos*, el pasáu 28 de febreru. La igua toponímica foi una de les esmoliciones constantes de la Institución y a ella dedicó bona parte del so enofotu. Asina apruz en tolos trabayos normativos, dende les *Normes* a la *Gramática*, el *Diccionariu* o *Nomes de Conceyos...*; nos trabayos d'investigación o de campu fechos (empobino, por exemplu, a los inxertos en *Lletres Asturianes* o a los más de cien números de la coleición «Toponimia»), por citar namái lo más bultable. De toles maneres, hai que tener bien presente que la correición toponímica, con ser importante en cualesquier procesu de recuperación y dignificación d'una llingua, polo que tien de simbólicu y de visualización del propiu idioma na sociedá, nun ye más qu'una estaya dende llueu bien parcial nel procesu global de recuperación y normalización d'una llingua.

La correición toponímica de la que falamos tien dos aspeutos: d'un llau, el normativu, ye dicir, el de la fixación de la so espresión; y, d'otru, el de la normalización social y el de la oficialización. Lo primero ye competencia namái de l'Academia que ye quien tien el criteriu d'autoridá en materia de correición llingüística. Lo segundo, de la «Xunta Asesora de Toponimia» y del Gobiernu del Principáu.

El determín normativu de l'Academia tomóse llueu d'un fondu estudiu, siempre tres series discusiones onde se tuvo en cuenta la realidá oral de los topónimos asturianos, la esistencia de variantes mayoritaries y minoritaries, les frecuencies d'usu, les evoluciones llingüístiques, el grau d'aceutación social, etc. Ello ye lo qu'aconseyó, por exemplu, *Llangréu* y non **Llangreo*, *Uviéu* y non **Oviego*, *Somiedu* y non **Somiéu*, *Avilés* y non **Aviyés*.

L'Academia siempre collaboró col Gobiernu, nesta como n'otres xeres qu'oxetivamente empoñaben a la recuperación de la Llingua Asturiana, y participó en toles Xuntes de Toponimia, en toles que ficieron y desficieron a lo llargo d'estos venti años los sucesivos gobiernos autonómicos. Y unes funcionaron meyor y otres peor; y en dalgunos casos nin siquiera se-yos dio la oportunidá de que lo ficieren porque nin tan siquiera se constituyeron formalmente, como asocedió coles de les dos llexislatures caberes, por exemplu. Pero lo que nenguna Xunta de Toponimia enxamás s'atrevió a facer, hasta agora, foi poner en dulda'l criteriu d'autoridá de l'Academia nes cuestiones que cinquen a la normativa, actualización y usu correutu de la llingua asturiana y, darréu d'ello, a la correición toponímica.

Esí criteriu d'autoridá de l'Academia afítase nel artículu 2 de la Llei d'Academies del Principáu d'Asturies (BOPA de 30 d'avientu de 1997) (onde se definen les academies —ente elles la de la Llingua Asturiana— como corporaciones de derechu públicu que tienen como oxetu principal la investigación), nel decretu 33/1980 de 15 d'avientu de creación de l'Academia de la Llingua Asturiana (onde se conseña que l'ALLA ye l'instrumentu necesariu pa desendolcar con garantía los llabores necesarios pal caltenimientu del asturianu) o nos propios Estatutos qu'afiten, ente les finalidaes de l'Academia, la d'establecer el criteriu d'autoridá nes cuestiones rellatives a la normativa, actualización y usu correutu de la llingua asturiana.

Nenguna otra institución pue atribuyise, suplantando o amenorgando les competencies que, en materia de normativización de la llingua asturiana, la llei da a l'Academia; poro, un muérganu como la Xunta Asesora de Toponimia tien qu'axustase dafechu, acordies col imperativu llegal, a la normativa afitada pola Academia en tolos ámbitos y niveles de la llingua asturiana (fonéticu, ortográficu, morfosintáuticu, léxicu y onomásticu, onde s'inxer ensin dulda la toponimia), y sobre too, si se tien en cuenta que les disposiciones llegalles que creen la mentada Xunta y establecen los sos oxetivos (Decretu 38/2002 de 4 d'abril y Decretu 98/2002 de 18 de xunetu) enxamás la doten del criteriu d'autoridá en materia de normativización de la llingua asturiana nin de capacidá investigadora, sinón que la consideren un muérganu consultivu y “asesor” (nel entamu del Decretu 38/2002 sorráyase esí calter d'asesor) qu'ellabora'l dictame previu al determín pol Conseyu de Gobiernu de los topónimos de la Comunidá Autónoma y que pue, tamién, (artículu 3.d) «Propo-

ner al titular de la Consejería de Educación y Cultura la adopción de cuantas medidas se consideren oportunas para la investigación y recuperación de los topónimos asturianos».

L'Academia ye perfectamente sabedora de que, ente les casi 20.000 formes recoyíes nel so nomenclátor, pue haber ausencies y dellos enquívocos y nesti sen, ye la primera interesada n'esclariar toles duldes que se presenten y en poner igua a les carencies, pero ello nun lleva inxerío renunciar al so calter d'autoridá normativa.

L'Academia acoyerá y estudiará prestosamente toles propuestas que la «Xunta Asesora de Toponimia» o cualesquier otra instancia pública o privada-y quixere facer y dará llueu'l so dictame definitivu, pero ensin arrenunciar enxamás al criteriu d'autoridá que per llei-y correspuende.

V

Ye verdá qu'a pesar de tolos pilancos a valtar, a lo llargo d'estos años foron llantándose dellos finxos importantes o algamándose dalgunos llogros, sobre manera per parte de la sociedá civil. Basta facer alcordanza de la rempuesta social a la llamada a la manifestación de fai dos meses (5 de marzu) a favor de la oficialidá de la llingua; la reconocencia de la llingua asturiana pola *Sociedá Xeneral d'Autores* (SGAE), que dende l'añu pasáu entrega un premiu a la meyor canción en llingua asturiana (xuntu a los premios en llingua española, catalana, gallega o vasca) y que nesta edición correspondió xustamente a Chus Pedro; la reconocencia llegal de la llingua asturiana nel Rexistru Mercantil d'Asturies, con validez en tol territoriu del Estáu, onde per primer vegada se rexistra una empresa colos estatutos namái n'asturianu... Per primer vegada ta-

mién la Universidá d'Uviéu vien d'asoleyar los sos Estatutos en llingua asturiana. Y yo nun pueo dexar de reconocer el llabor de los conceyos, dacuando modélicu, adelantándose a les circunstancies polítiques ya institucionales, con aiciones que van dende la yá pernomada declaración d'oficialidá del asturianu qu'entamare en xunetu de 1997 el conceyu de Bimenes, hasta l'anuncia, va unos díes, del pautu ente'l Conceyu d'Uviéu y l'Academia, pautu que queremos resaltar pol valor simbólicu que tien, non sólo por ser Uviéu la capital del Principáu d'Asturies colo qu'ello significa nel tarren cultural y social, sinón pol fechu de ser el primer conceyu gobernáu pol Partíu Popular que toma esta iniciativa. Aguardamos qu'ello seya formientu d'iniciatives asemeyaes n'otros conceyos.

Y ye verdá tamién que la sociedá asturiana mayoritariamente, de contino ya inequívocamente, amuesa'l so sofíu a la llingua asturiana y a la so oficialización (talo que demuestren tolos trabayos sociollingüísticos fechos al respetive) y qu'esa demanda siempre se fai per calces democráticos y de consensu. Pero tamién ye verdá qu'ello nun llogra frayar la perda de falantes y que l'asturianu ye una llingua que ta cada vegada más en peligru de desapaición, como denunció yá la UNESCO en 2001.

VI

Hasta equí dalgunos, namái un manoyu, de les lluces y solombres d'estos venticinco años.

Pero tamos enfotaos daveres en siguir camín y nun pararemos hasta que'l trabayu y dedicación de tanta y tanta xente frutíe na secha abierta cuantayá y algamemos el cumal llegal que-y correspuende a la nuesa llingua: la oficialidá. Podéis tener seguranza d'ello. Poro, énte esta situación que, oxeti-

vamente, cuerre peligru d'estabilizase negativamente nel tiempu, coles consecuencies dramátiques qu'ello llevaría inxerío pal procesu de recuperación llingüística n'Asturies, dexáime que, como Presidente de la máxima institución llingüística del Principáu y consciente de la responsabilidá histórica que nos toca vivir, vos dea anuncia de la ufierta d'un alcuertu social y políticu sobre la llingua y la cultura d'Asturies, alcuertu onde habríen participar el Gobiernu del Principáu d'Asturies, les fuerces polítiques, los sindicatos y les organizaciones sociales y culturales; y que na nuesa opinión habría xirar al rodiu de les siguientes exes:

1. *Reconocimientu del asturianu como llingua co-oficial nel Estatutu d'Autonomía d'Asturies.*
2. *Afitamientu de los conteníos de la oficialidá y plazos na so puesta en práutica.*
3. *Pautu presupuestariu, conseñando'l mínimu necesariu pa facer visible y efeutivu l'usu social de la llingua.*
4. *Dignificación, recuperación y divulgación de la cultura asturiana (folklore, etnografía, música...) nel ámbitu educativu. Y*
5. *Inxerimientu de l'Antropoloxía Cultural Asturiana dientro de les estayes d'estudiu, investigación y divulgación de la Universidá d'Uviéu.*

No que cinca al primer exe, reconocimientu del asturianu como llingua co-oficial nel Estatutu d'Autonomía d'Asturies, habríen revisase les formulaciones espreses d'oficialidá recoyíes, respetivamente, nos estatutos de les comunidaes bilingües (Galicia, País Vascu, Navarra, Cataluña, Balears y Valencia) col envís d'escoyer, d'ente ellos, la que más s'afaya a les necesidaes d'Asturies.

En cuantes al segundu, afitamientu de los con-

teníos de la oficialidá y plazos na so puesta en práutica, una comisión, consensuada, d'espertos xuristes habría redautar una propuesta de Llei de Normalización de la Llingua Asturiana onde se recoyeren los aspectos básicos de la puesta en práutica efeutiva de la oficialidá: educación non universitaria, medios de comunicación, ámbitu xurídicu, usu social ya institucional, titulaciones universitarias, etc. En tando aprobada la Llei pola Xunta Xeneral del Principáu, habríen pautase les fases y plazos de la so puesta en práutica, buscando siempre l'aceutación y afitamientu social de les midíes normalizadores.

Polo que cinca al tercer exe, el del pautu presupuestariu, fadría falta un rigorosu estudiu económicu p'afitar la dotación económica mínima pa llevar alantre les midíes de normalización calteníes nes respetives fases d'aplicación de la Llei. Algamada dafechu la so puesta en práutica, habría pautase una base económica equilibrada y estable. Nesti sen, ha tenese en cuenta que la dotación presupuestaria habrá contar col aporte del Estáu acordies cola práutica siguida nes otres Comunidaes Autónomes bilingües nel momentu nel que s'oficializaron les llingües respetives.

El cuartu exe tendría como referencia, talo que se dixo, la dignificación, recuperación y divulgación de la cultura asturiana (música, bailles, deportes tradicionales, fiestes populares, mitoloxía...) nel ámbitu educativu (Educación Primaria y Secundaria). La Consejería d'Educación y Ciencia habría afitar los conteníos tresversales del programa de cultura asturiana y la so secuenciación per ciclos educativos, correspondiéndo-y a la Consejería de Cultura'l protagonismu na ellaboración de los materiales curriculares afayadizos.

El quintu exe, finalmente, trata del inxerimientu de l' Antropoloxía Cultural Asturiana dientro del ámbitu universitariu, arreyada a los estudios de calter social y humanísticu que correspunda.

Como Presidenta de l' Academia de la Llingua Asturiana quiero dar tamién anuncia pública del mio determín de treslladar a tolos axentes sociales esta propuesta y a actuar, si asina se me pidiere, de moderadora de tol procesu de negociación.

Dexáime agora que ponga puntu a les mios pallabres diciendo, como nun podía ser d'otra miente, colos versos del poeta

*Nun s'apagó, como dicen
los que quisieren callala.*

.....

*Nun s'apagó.
Ta equí,*

...

*Equí, au llevamos
dende fai munchu tiempu,
a tientes, esperando*

*qu'esmesen la nublina,
que bilten les promeses,
que nun tiren los finxos,*

*que quiten la tarrancha.
Porque entovía nos queden
muchos díes de gües en llibertá
y paisaxe;
muncha nabina nueva pa esbillar
y semala.*

.....

*Porque tenemos munchu
pa esmarañar aína. [...]*

.....

*Quédanos tierra abondo
pa que cuerran*

*los ríos,
quédanos aire abondo
pa que'l futuru esnale,
quédanos mar abonda
pa salar la esperanza.*

*Porque too tien nome,
identidá*

y arroxu.

*Too tien llingua propia,
condición*

y pallabra.

¡¡¡Puxa Asturias!!!

ANA MARÍA CANO GONZÁLEZ

